ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“ – БЪЛГАРИЯ
ГОДИШНИК, ТОМ V, 2026 – ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
PAISII HILENDARSKI UNIVERSITY OF PLOVDIV – BULGARIA
ANNUAL, VOL. V, 2026 – FACULTY OF EDUCATION

DOI: 10.69085/afp20265190

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ ЗА РАЗВИВАНЕ НА УМЕНИЕТО СЛУШАНЕ В ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Хилда Терлемезян
terlemezian@uni-plovdiv.bg

Резюме: *Настоящата статия разглежда приложението на изкуствения интелект за развиване на умението слушане в чуждоезиковото обучение по английски език. Изхожда се от разбирането, че слушането не е пасивно възприемане на устна реч, а активен когнитивен, метакогнитивен и комуникативен процес. При него обучаемият разпознава езикови форми, интерпретира смисъл, прави предположения, проверява ги и реагира в реално време. В традиционната учебна практика слушането често се свежда до проверка на разбирането чрез упражнения след аудиотекст. Съвременните изследвания обаче подчертават необходимостта от системно обучение в стратегии за слушане, които подпомагат учениците не само да разберат даден текст, но и да осъзнаят как слушат и как могат да подобрят този процес.*

В статията се анализират чуждестранни изследвания върху метакогнитивния подход към слушането, автоматичното разпознаване на реч, генеративните чатботове, адаптивните дигитални платформи и инструментите за транскрипция и синтез на реч. Основният акцент е поставен върху педагогически обоснованото използване на ИИ: персонализиране на слушателски материали, работа с различни акценти, анализ на грешки, интерактивни симулации, намаляване на тревожността и развитие на автономност у обучаемите. Предложен е практически модел за интегриране на ИИ в обучението по слушане, който включва предслуша-

телска подготовка, активно слушане, работа с транскрипция, интерактивна практика, обратна връзка и рефлексия. Заключението подчертава, че ИИ не следва да замества учителя, а да подпомага по-гъвкавото, персонализирано и осъзнато развиване на слушателската компетентност.

Ключови думи: *изкуствен интелект, чуждоезиково обучение, автоматично разпознаване на реч, метакогнитивни стратегии, персонализирано обучение*

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR DEVELOPING LISTENING SKILLS IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Hilda Terlemezyan
terlemezian@uni-plovdiv.bg

Abstract: *This article examines the application of artificial intelligence for developing listening skills in teaching English as a foreign language. It is based on the understanding that listening is not a passive reception of spoken language, but an active cognitive, metacognitive, and communicative process. In this process, learners recognize linguistic forms, interpret meaning, make predictions, test hypotheses, and respond in real time. In traditional teaching practice, listening is often reduced to checking comprehension through post-listening exercises. Contemporary research, however, emphasizes the need for systematic instruction in listening strategies that help learners not only understand a particular text, but also become aware of how they listen and how they can improve this process.*

The article analyzes international studies on the metacognitive approach to listening, automatic speech recognition, generative chatbots, adaptive digital platforms, and tools for transcription and speech synthesis. The main focus is placed on the pedagogically grounded use of AI: personalizing listening materials, working with different accents, analyzing errors, creating interactive simulations, reducing anxiety, and developing learner autonomy. A practical model for integrating AI into listening instruction is proposed. It includes pre-listening prepara-

tion, active listening, work with transcription, interactive practice, feedback, and reflection.

Keywords: *artificial intelligence, foreign language teaching, automatic speech recognition, metacognitive strategies, personalized learning*

1. Увод

Умението слушане е едно от основните комуникативни умения в чуждоезиковото обучение. То има централно значение за усвояването на английския език, тъй като чрез него обучаемите възприемат езиков вход, разпознават модели на произношение, изграждат речников запас, усвояват интонационни и прагматични особености и участват в устна комуникация. Въпреки това слушането често се оказва едно от най-трудните за развиване умения, защото протича в реално време и изисква едновременно внимание към звук, лексика, граматика, контекст, интонация и комуникативна цел.

В обучението по английски език като чужд този процес се усложнява допълнително от разнообразието от акценти, различното темпо на говорене, редуцираните форми, свързаната реч и автентичните комуникативни ситуации. Обучаемите често разбират писмен текст, но се затрудняват, когато чуят същите думи в естествена устна реч. Това показва, че слушането не е просто „четене със слуха“, а самостоятелно умение със специфични когнитивни механизми.

Фийлд (Field, 2008) критикува традиционния подход, при който слушането се третира главно като продукт: учениците слушат аудиотекст, отговарят на въпроси и получават оценка за това дали са разбрали. Така се измерва резултатът, но невинаги се развива самият процес на слушане. Учениците научават дали отговорът им е верен, но невинаги разбират защо не са разбрали даден фрагмент и каква стратегия биха могли да използват.

Съвременната методика разглежда слушането като активен и стратегически процес. Вандергрифт (Vandergrift, 2007) подчертава, че успешното слушане включва планиране, прогнозиране, селективно внимание, самонаблюдение и оценяване на разбирането. Го и Вандергрифт (Goh & Vandergrift, 2012) развиват метакогнитивен подход, според който обучаемите трябва да бъдат насочвани не само към това какво чуват, но и към това как слушат. Тази перспектива е особено важна при интегрирането на изкуствен интелект в обучението.

Изкуственият интелект създава нови възможности за развиване на слушането чрез персонализирани материали, автоматично разпознаване на реч, текст-към-реч технологии, интерактивни гласови чатботове, автоматична транскрипция и адаптивна обратна връзка. Въпросът обаче не е само дали ИИ може да бъде използван, а как да бъде използван смислено. Без методическа рамка той може да остане повърхностна технологична добавка, докато при педагогически обоснована употреба може да подпомогне слушателската компетентност, автономността и мотивацията на учениците.

Целта на настоящата статия е да анализира приложението на изкуствения интелект за развиване на умението слушане в чуждоезиковото обучение по английски език. За постигането ѝ се поставят следните задачи:

1) Да се очертае теоретичната рамка на слушането като активен и метакогнитивен процес;
2) Да се анализират чуждестранни изследвания върху ИИ в обучението по английски език;
3) Да се предложат практически начини за смислена употреба на ИИ при развиване на слушане;
4) Да се представят подходящи инструменти и примерен педагогически модел;
5) Да се обсъдят ограниченията, рисковете и ролята на учителя.

2. Теоретична рамка: слушането като когнитивен и метакогнитивен процес

Слушането на чужд език е сложен процес, който включва взаимодействие между езикови, когнитивни, социални и афективни фактори. Обучаемият трябва да разпознае звуковия поток, да отдели думи и фрази, да свърже информацията с предишни знания, да предвиди смисъла и да реагира адекватно. Тези процеси протичат бързо и често без възможност за пауза, което обяснява защо слушането предизвиква тревожност у много изучаващи английски език.

Според О'Мали, Шамо и Кюпър (O'Malley et al., 1989) успешните слушатели използват разнообразни стратегии: селективно внимание, извеждане на смисъл от контекста, самонаблюдение, проверка на хипотези и оценка на разбирането. Това означава, че ефективното слушане не зависи само от езиковите знания, а и от умението да се управлява самият процес на възприемане.

Вандергрифт (Vandergrift, 2007) подчертава, че слушането дълго време е било пренебрегвано в сравнение с четенето, писането и говоренето. Една от причините е, че слушателските процеси са по-трудно наблюдаеми. Учителят вижда крайния отговор на ученика, но не вижда мисловните стъпки, чрез които ученикът е достигнал до него. Именно затова е важно слушането да бъде преподавано чрез стратегии, рефлексия и анализ на трудностите.

Го и Вандергрифт (Goh & Vandergrift, 2012) предлагат метакогнитивна рамка за обучение по слушане. Тя включва три основни компонента: знания за себе си като слушател, знания за задачата и знания за стратегиите. Обучаемият трябва да разбира какви са неговите силни и слаби страни, какъв тип слушателска задача изпълнява и какви стратегии може да използва. Например при слушане за основна идея вниманието се насочва към глобалния смисъл, докато при слушане за детайли фокусът пада върху конкретни факти, числа, имена или причинно-следствени връзки.

Този подход е особено подходящ за интегриране на ИИ, защото съвременните инструменти могат да осигурят не само допълнителен езиков вход, но и възможности за повторение, анализ, персонализирана обратна връзка и саморефлексия. Автоматичната транскрипция например може да помогне на учениците да видят кои фрази не са разпознали; гласовият чатбот може да ги постави в реалистична ситуация, в която трябва да поискат повторение или пояснение; а генеративният ИИ може да създаде допълнителни упражнения върху конкретен проблем.

3. Методология на изследването

Настоящата статия има теоретико-аналитичен и приложно-методически характер. Използван е качествен анализ на чуждестранни научни публикации, свързани с три основни тематични полета:

1) слушането като умение в чуждоезиковото обучение;
2) приложението на изкуствения интелект в обучението по английски език;
3) използването на конкретни ИИ технологии – автоматично разпознаване на реч, гласови чатботове, текст-към-реч системи и автоматична транскрипция.

Изборът на източници включва класически изследвания върху слушането и метакогнитивните стратегии, както и по-нови публи-

кации върху ИИ в английското езиково обучение. Особено внимание се отделя на изследванията на Фийлд (Field, 2008), Вандергрифт (Vandergrift, 2007), Го и Вандергрифт (Goh & Vandergrift, 2012), О'Мали и съавт. (O'Malley et al., 1989), както и на по-нови публикации като Дауд и съавт. (Daud et al., 2025), Ду и Даниел (Du & Daniel, 2024), Тай и Чен (Tai & Chen, 2024), Трам и съавт. (Tram et al., 2024) и Сяо (Xiao, 2025).

Анализът не цели да представи изчерпателен систематичен обзор, а да изведе педагогически значими изводи за практиката на учителите по английски език. На тази основа е предложен модел за интегриране на ИИ в развитието на слушателската компетентност.

4. Анализ на чуждестранни изследвания върху ИИ в обучението по английски език

През последните години изследванията върху ИИ в чуждоезиковото обучение се развиват интензивно. Дауд и съавт. (Daud et al., 2025) правят систематичен обзор на приложението на ИИ в обучението по английски език и установяват, че най-често използваните технологии включват чатботове, приложения за езиково обучение, автоматизирана обратна връзка, граматически коректори, адаптивни платформи и инструменти за оценяване. Авторите подчертават, че ИИ може да повиши персонализацията, ангажираността и ефективността на обучението, но същевременно поставя въпроси, свързани с етика, достъп, надеждност и подготовка на учителите.

Особено важни за развиването на слушане са системите за автоматично разпознаване на реч. Сяо (Xiao, 2025) изследва влиянието на ИИ-базирано разпознаване на реч върху слушателското разбиране, преживяването на ангажираност и тревожността при EFL обучаеми. Изследването показва, че подобни технологии могат да подпомогнат не само езиковите резултати, но и афективните фактори, които влияят върху слушането. Това е съществено, защото тревожността при слушане често кара обучаемите да се фокусират върху отделни непознати думи и да загубят глобалния смисъл.

Изследванията върху AI чатботове също са релевантни, макар че голяма част от тях са насочени към говоренето. Ду и Даниел (Du & Daniel, 2024) анализират изследвания върху AI чатботове за практикуване на английска устна реч и заключават, че те могат да повишат увереността, мотивацията и ангажираността на обучае-

мите. Макар фокусът да е върху говоренето, подобни резултати са важни и за слушането, защото устната комуникация изисква едновременно възприемане и продуциране на реч. Когато ученикът общува с чатбот, той трябва да разбере въпроса, да разпознае намерението на събеседника, да обработи информацията и да реагира.

Тай и Чен (Tai & Chen, 2024) изследват използването на генеративен ИИ чатбот при ученици, изучаващи английски като чужд език. Тяхното изследване показва, че гласово и диалогично взаимодействие с ИИ може да подкрепи устните умения и интереса към изучаването на езика. За слушането това е важно, защото подобни инструменти дават възможност за честа, нискорискова и индивидуализирана практика. Учениците могат да слушат, да поискат повторение, да задават въпроси и да упражняват стратегии, които в реална комуникация често се използват спонтанно.

Трам, Нгуен и Тран (Tram et al., 2024) разглеждат ChatGPT като инструмент за самостоятелно изучаване на английски език. Те подчертават значението на интерактивността, възприеманата полезност, удоволствието от употреба и доверието към системата. Тези фактори са важни, защото развиването на слушане изисква продължителна и редовна практика, която не може да се ограничи само до учебния час. Ако обучаемият възприема ИИ инструмента като полезен и достъпен, вероятността да практикува извън класната стая се увеличава.

От анализа на чуждестранните изследвания могат да се изведат няколко обобщения. Първо, ИИ има потенциал да подкрепя езиковото обучение чрез персонализация, адаптация и обратна връзка. Второ, гласовите технологии и чатботовете създават възможности за интерактивно слушане, което е по-близко до реалната комуникация от традиционното слушане на запис. Трето, ИИ може да намали тревожността, защото предоставя безопасна среда за повторение и грешки. Четвърто, ефективността на ИИ зависи не толкова от самия инструмент, колкото от педагогическата задача, в която той е включен.

5. Смислено използване на ИИ за развиване на умението слушане

Смисленото използване на ИИ предполага ясно съответствие между цел, инструмент и дейност. Учителят трябва да определи каква слушателска компетентност иска да развие: разбиране на основна идея, извличане на детайли, разпознаване на интонация, раз-

биране на различни акценти, проследяване на аргументация, реакция в диалог или метакогнитивна рефлексия. Едва след това следва да се избере подходящият инструмент.

5.1. ИИ подготовка преди слушането

Етапът преди слушането има ключово значение, защото подготвя вниманието на учениците и активира предишни знания. ИИ може да се използва за създаване на кратък контекст, ключова лексика, въпроси за прогнозиране, изображения, ролеви карти или предварителни задачи.

Например при тема “Travelling by plane” учителят може да използва генеративен ИИ, за да създаде списък с ключови изрази: *boarding pass*, *delayed flight*, *departure gate*, *luggage allowance*, *connecting flight*. Учениците могат да предвидят какво ще чуят в летищно съобщение или разговор с авиокомпания. Така те не започват слушането неподготвени, а с активирана схема за темата.

Това съответства на метакогнитивния подход, защото учениците планират слушането си и формулират очаквания. Те не се опитват да разберат всяка дума, а се учат да слушат с конкретна цел.

5.2. ИИ за създаване и адаптиране на аудиоматериали

Генеративният ИИ може да създава диалози, монолози, интервюта, съобщения и кратки истории, съобразени с равнището на учениците. Един и същи текст може да бъде адаптиран за A2, B1 или B2, като се променят сложността на използваната лексика, дължината, темпото и комуникативната ситуация.

Инструментите за текст-към-реч като NaturalReader, ElevenLabs, Murf, Microsoft Azure Speech и Google Text-to-Speech позволяват тези текстове да бъдат превърнати в аудио. Това е полезно за диференцирано обучение, защото учителят може да предостави различни версии на една и съща задача. Например учениците, които срещат повече трудности, могат да слушат по-кратка версия с по-бавно темпо, а по-напредналите – по-естествена версия с повече детайли и по-висока скорост.

Въпреки това синтетичната реч не трябва да замества напълно автентичните материали. Тя е подходяща за контролирана практика, но обучаемите трябва постепенно да се срещат с реална реч:

подкасти, интервюта, видеа, новинарски откъси и разговори с паузи, прекъсвания и различни акценти.

5.3. ИИ за работа с различни акценти и варианти на английския език

Една от трудностите при слушането на английски е разнообразието от акценти. В реалния свят учениците няма да слушат само стандартен британски или американски английски. Те ще се срещат с говорещи от различни държави, с различни темпове, произношения и интонационни модели.

ИИ може да помогне чрез генериране на аудио с различни гласове и акценти. Учителят може да създаде една и съща комуникативна ситуация в няколко варианта – например хотелска резервация, произнесена от британски, американски, индийски или австралийски говорещ. Това развива гъвкавостта на слушателя и намалява зависимостта от един-единствен модел на произношение.

Подобна практика е особено важна в контекста на английския като международен език, където комуникацията често се осъществява между хора, за които английският не е роден език. Следователно целта не е учениците да разбират само „идеален“ учебен английски, а да се справят с вариативността на реалната комуникация.

5.4. ИИ за транскрипция и анализ на трудности при слушането

Автоматичната транскрипция е една от най-полезните функции на ИИ при развиване на слушане. Инструменти като Otter.ai, Whisper-базирани приложения, Google Recorder, Microsoft Dictate и автоматичните субтитри в YouTube могат да превърнат устната реч в писмен текст.

Важно е транскрипцията да не се използва веднага, защото тогава слушането се превръща в четене. По-ефективна е следната последователност:

1. Първо, слушане без опори;
2. Второ, слушане с конкретна задача;
3. Записване на това, което ученикът мисли, че е чул;
4. Сравнение с транскрипцията;
5. Анализ на причините за неразбиране.

Например ученикът може да не разпознае фразата “What are you going to do?” в естествена реч, защото я чува като “Whaddaya gonna do?”. Чрез транскрипция и анализ той може да осъзнае ролята на редукцията, свързаната реч и слабите форми. Така ИИ не просто дава отговор, а помага на ученика да разбере причината за затруднението.

5.5. ИИ за интерактивно слушане чрез гласови чатботове

Гласовите чатботове създават възможност за интерактивно слушане. За разлика от традиционното аудио, при което ученикът слуша предварително записан текст, тук той участва в комуникация. Той трябва да разбере въпроса, да интерпретира намерението, да отговори, да поиска повторение или пояснение.

Инструменти като ChatGPT Voice, Gemini Live, Copilot Voice, Loora, Gliglish, TalkPal и Praktika могат да се използват за ролеви ситуации: разговор в хотел, интервю за работа, посещение при лекар, поръчка в ресторант, туристическа информация, обсъждане на филм или решаване на проблем. Такива дейности развиват слушането като част от комуникативното взаимодействие.

Примерна задача:

Ситуация: You are calling a hotel to change your reservation.

Цел на слушането: Understand the available dates, the price difference and the cancellation policy.

Стратегия: Ask the AI to repeat or clarify if you do not understand.

След задачата: Write down three pieces of information you understood and one phrase that was difficult.

Така ИИ се използва за практикуване на реални стратегии за слушане: искане на повторение, уточняване, проверка на информация и извличане на ключови детайли.

5.6. ИИ за обратна връзка и рефлексия

Една от най-големите ползи на ИИ е възможността за бърза обратна връзка. След слушане учениците могат да получат обяснение защо даден отговор е правилен или неправилен, да поискат допълнителни примери или да упражнят конкретен проблем.

Например ако ученикът има трудности с числа и дати, ИИ може да генерира кратки упражнения за разпознаване на дати, часове,

цени или телефонни номера. Ако проблемът е в акцентите, ИИ може да предложи допълнителни аудиопримери. Ако трудността е свързана с непозната лексика, ИИ може да създаде миниречник и контекстуални изречения.

Особено важно е използването на ИИ за рефлексия. След слушане учениците могат да попълнят кратка карта:

- Какво разбрах лесно?
- Къде се затрудних?
- Каква беше причината: темпо, акцент, непозната дума, липса на концентрация?
- Каква стратегия използвах?
- Какво ще направя следващия път?

Тази рефлексия превръща слушането в осъзнат процес, което е в съответствие с метакогнитивния подход на Го и Вандергрифт (Goh & Vandergrift, 2012).

6. Подходящи инструменти за развиване на слушане чрез ИИ

6.1. ChatGPT, Claude, Gemini и Microsoft Copilot

Генеративните чатботове могат да се използват за създаване на диалози, въпроси за слушане, речникова подготовка, ролеви карти, задачи за прогнозиране, последващи дискусии и рефлексивни въпроси. При наличие на гласов режим те могат да бъдат използвани и за интерактивно слушане.

Примерна инструкция към ИИ:

“Create a B1-level listening dialogue between a student and a librarian. Include five comprehension questions: two for gist, two for details and one inferential question.” („Създай диалог за слушане на ниво B1 между ученик и библиотекар. Включи пет въпроса за разбиране: два за общ смисъл, два за конкретни детайли и един въпрос за извеждане на заключение.“)

По този начин учителят бързо получава материал, който може да редактира и адаптира според целите на урока и равнището на учениците.

6.2. Loora, Gliglish, TalkPal и Praktika

Тези приложения са насочени към устна комуникация с ИИ и могат да бъдат използвани за самостоятелна практика. Те са по-

лезни, защото дават на учениците възможност да слушат и да реагират в реално време. Особено подходящи са за обучаеми, които се притесняват да говорят пред класа, тъй като средата е по-нискорискова и позволява многократни опити.

6.3. Otter.ai, Whisper, Google Recorder и Microsoft Dictate

Тези инструменти са подходящи за транскрипция и анализ. Те позволяват на учениците да сравняват чутото с писмения текст, да откриват проблемни фрази и да анализират грешките си. Учителят може да използва автоматичната транскрипция и като материал за корекция: учениците откриват неточности в транскрипцията и ги сравняват с аудиото.

6.4. NaturalReader, ElevenLabs, Murf и Microsoft Azure Speech

Тези инструменти за текст-към-реч са полезни за създаване на аудиоматериали. Те позволяват вариране на глас, темпо и акцент. Подходящи са за контролирана практика, особено когато учителят иска да създаде материали, съобразени с конкретна тема, равнище или слушателска цел.

6.5. YouGlish, YouTube, BBC Learning English и VOA Learning English

Тези ресурси не са изцяло ИИ платформи, но използват автоматични субтитри, търсене, алгоритми и езиково адаптирано съдържание. YouGlish е особено полезен за слушане на думи и изрази в реални контексти. YouTube може да се използва чрез последователност от дейности: слушане без субтитри, слушане със субтитри и анализ на трудни фрази.

7. Примерен педагогически модел за урок с ИИ

Следният модел може да се използва в часовете по английски език на нива A2–B2.

Тема: Making a hotel reservation

Ниво: B1

Основна цел: Развиване на слушане за конкретна информация и умение за уточняване в диалог

Етап 1: Подготовка преди слушането

Учителят използва ИИ, за да генерира ключови думи и кратък контекст. Учениците обсъждат каква информация обикновено се включва в хотелска резервация: *dates*, *room type*, *price*, *breakfast*, *cancellation policy*.

Етап 2: Първо слушане

Учениците слушат кратък диалог без субтитри. Задачата е да отговорят на общи въпроси:

- Who is calling?
- What does the person want?
- Is there a problem?

Етап 3: Второ слушане

Учениците слушат отново и попълват таблица:

Information	**Answer**
Date of arrival	
Number of nights	
Room type	
Price	
Cancellation rule	

Етап 4: Работа с транскрипция

Учителят предоставя транскрипция, генерирана или редактирана чрез ИИ. Учениците подчертават фразите, които не са разбрали при слушане. След това обсъждат причините: бързо темпо, свързана реч, непозната дума или акцент.

Етап 5: Интерактивна практика с гласов чатбот

Учениците провеждат кратка ролева ситуация с гласов ИИ инструмент:

"You want to book a hotel room for two nights. Ask about the price, breakfast and cancellation policy."

Задачата е не само да говорят, но и да запишат каква информация са разбрали от отговорите на чатбота.

Етап 6: Рефлексия

Учениците попълват кратка карта за рефлексия:

- I understood...
- I had difficulty with...

- I asked the speaker to repeat when...
- Next time I will...

Етап 7: Трансфер

Учениците създават собствен кратък диалог или аудиосъобщение, в което използват научените фрази. Така слушането се свързва с говорене и писане.

8. Дискусия

ИИ има потенциал да промени начина, по който се развива умението слушане, най-вече чрез възможността за персонализиране. Вместо всички ученици да работят с един и същи текст, темпо и степен на трудност, учителят може да предложи различни версии, допълнителни упражнения и индивидуална подкрепа.

Друга важна полза е възможността за многократно слушане без социален натиск. Учениците могат да повтарят, да задават въпроси и да експериментират без страх от негативна оценка. Това подпомага и развитието на автономност, тъй като ИИ може да се използва извън класната стая за слушане, упражняване на трудни фрази, разговор с гласов чатбот или анализ на аудиоматериали.

Въпреки това ИИ не решава автоматично проблемите в обучението. Ако се използва само за генериране на повече упражнения, без ясна стратегия и рефлексия, ефектът му остава ограничен. Затова слушането трябва да се развива чрез методически осмислени дейности, а не чрез случайно натрупване на аудиоматериали.

9. Рискове и ограничения

Основните рискове при използването на ИИ са свързани с точността, зависимостта от помощни средства, защитата на личните данни, неравния достъп и ролята на учителя. Автоматичните транскрипции и субтитри могат да съдържат грешки, особено при шум, акцент, бърза реч или специализирана лексика, затова материалите трябва да се проверяват, а учениците да се насърчават да подхождат критично към генерираното съдържание.

Съществува и риск обучаемите да разчитат прекомерно на субтитри, превод или автоматични обяснения, вместо да развиват устойчивост при реално слушане. Затова подкрепата трябва постепенно да се намалява: първо слушане без опори, след това частична помощ и накрая анализ. При използване на гласови инструменти е

необходимо да се спазват правилата за защита на личните данни, особено при работа с непълнолетни ученици.

Не по-малко важен е въпросът за достъпа, тъй като не всички ученици разполагат с еднакви устройства, интернет връзка или дигитална грамотност. ИИ трябва да подкрепя, а не да изключва. Освен това той не може да замени педагогическата преценка, емоционалната подкрепа и човешкото взаимодействие. Учителят остава този, който определя целите, избира задачите, проверява качеството на материалите и насочва рефлексията.

10. Заключение

Изкуственият интелект предлага значителни възможности за развиване на умението слушане в обучение по английски като чужд език. Той може да подпомогне персонализирането на учебните материали, да осигури интерактивна практика, да намали тревожността, да предостави бърза обратна връзка и да развие автономността на обучаемите. Особено ценни са инструментите за автоматично разпознаване на реч, транскрипция, текст-към-реч и гласови чатботове.

Най-съществено условие за ефективност е педагогическата осмисленост. ИИ трябва да бъде използван не като самоцелна технологична иновация, а като средство за развиване на конкретни стратегии за слушане. Смисленото приложение включва подготовка преди слушане, ясно формулирана цел, активна работа с аудиоматериала, анализ на трудностите, интерактивна практика и рефлексия.

В този смисъл ИИ не замества учителя, а разширява неговите възможности. Учителят остава ключов медиатор между технологията и учебния процес. Когато ИИ се използва критично, етично и методически обосновано, той може да помогне на учениците не само да слушат повече английски език, но и да слушат по-осъзнато, по-уверено и по-ефективно.

Литература

1. Daud, A., Aulia, A. F., Muryanti, Harfal, Z., Nabilla, O., & Ali, H. S. (2025). Integrating artificial intelligence into English language teaching: A systematic review. *European Journal of Educational Research, 14*(2), 677–691. https://doi.org/10.12973/eu-jer.14.2.677

2. Du, J., & Daniel, B. K. (2024). Transforming language education: A systematic review of AI-powered chatbots for English as a foreign language speaking practice. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 6*, Article 100230. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100230
3. Field, J. (2008). *Listening in the language classroom*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511575945
4. Goh, C. C. M., & Vandergrift, L. (2012). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203843376
5. O'Malley, J. M., Chamot, A. U., & Küpper, L. (1989). Listening comprehension strategies in second language acquisition. *Applied Linguistics, 10*(4), 418–437. https://doi.org/10.1093/applin/10.4.418
6. Tai, T.-Y., & Chen, H. H.-J. (2024). Navigating elementary EFL speaking skills with generative AI chatbots: Exploring individual and paired interactions. *Computers & Education, 220*, Article 105112. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2024.105112
7. Tram, N. H. M., Nguyen, T. T., & Tran, C. D. (2024). ChatGPT as a tool for self-learning English among EFL learners: A multi-methods study. *System, 127*, Article 103528. https://doi.org/10.1016/j.system.2024.103528
8. Vandergrift, L. (2007). Recent developments in second and foreign language listening comprehension research. *Language Teaching, 40*(3), 191–210. https://doi.org/10.1017/S0261444807004338
9. Xiao, Y. (2025). The impact of AI-driven speech recognition on EFL listening comprehension, flow experience, and anxiety: A randomized controlled trial. *Humanities and Social Sciences Communications, 12*, Article 425. https://doi.org/10.1057/s41599-025-04672-8